

UTLÅTANDE

Tankesmedjan Agenda

Utlåtande till Riksdagens framtidsutskott gällande de parlamentariska framtidsutskottens världskongress

Inledning

Tankesmedjan Agenda tackar för möjligheten att ge ett utlånade om förslag på frågor som kan komma att behandlas på Framtidsutskottets världskonferens i Helsingfors den 12-13.10.2022.

Tankesmedjan Agenda är en liberal, tankesmedja med en stark nordisk och europeisk förankring. Agenda jobbar på svenska, för en levande tvåspråkighet i Finland, i en global värld. Tankesmedjan är en del av Svenska Bildningsförbundets verksamhet.

Agenda jobbar utgående från värderingar om demokrati, mänskliga rättigheter, integritet och en respekt för rättsstaten. Då vi lever i en alltmer polariserad värld, som karaktäriseras av en massiv mängd information, är det nödvändigt att dessa grundvärderingar synligt genomsyrar verksamheten.

Vår verksamhet står på tre ben: rapporter, publikevenemang och synlighet i både sociala och traditionella medier. Då en rapport är publicerad är målet att så många som möjligt ska kunna ta innehållet till sig, med särskild fokus på regionerna utanför huvudstadsregionen. Agenda publicerar material på både svenska och finska, ibland även på engelska.

De tre frågorna baserar sig på forskningsresultat och publikationer som tankesmedjan Agenda gett ut.

Tvåspråkighet (ur rapporten Att åka rulltrappa är fel håll, K. Herberts, 2019)

Fråga: Hur trygga Finlands tvåspråkighet i framtiden?

Motivering: Tankesmedjan Agenda bad hösten 2018 tusen finlandssvenskar berätta hur de upplever det svenska språkets ställning i Finland. 75 procent, eller tre fjärdedelar tyckte att situationen är dålig eller till och med mycket dålig. I de öppna svaren kom det in en uppsjö av exempel där finlandssvenskar känt sig felbehandlade, diskriminerade och till och med hotade.

Bland annat sjuk- och hälsovården är och förblir den viktigaste sektorn där man både vill förstå och bli förstådd på sitt modersmål. De svenskspråkiga strukturerna är sårbara och den svenskspråkiga servicen hänger ofta på ett fåtal tjänstemän. Slutsatsen är att de svenskspråkiga i Finland inte ensamma klarar av att upprätthålla landets tvåspråkighet, utan det behöver vara hela befolkningens projekt.

Länk till rapporten: <https://www.agenda.fi/Rapport/om-sprakklimatet-i-finland-som-att-aka-rulltrappa-at-fel-hall/>

Åldrande (ur rapporten Att åldras på 2020-talet, A. Forsman, J. Nordmyr 2020)

Fråga: Hur garanterar vi en trygg och meningsfull ålderdom på individnivå?

Motivering: Enligt demografiska befolkningsprognoser kommer andelen av personer som är 65 år eller äldre att öka från 22 procent år 2018 till knappa 32 procent fram till år 2060. Samtidigt kommer andelen personer över 85 år i befolkningen att öka från 2,7 till 7,3 procent i Finland. Intressant att notera är också att andelen personer över 90 år i den finländska befolkningen väntas öka från knappa en procent år 2018 till cirka 3,5 procent år 2060. I reella siffror innebär detta att antalet individer över 90 års ålder mer än tredubblas till ca 180 000 personer år 2060. Detta kan i så fall innebära att åldersgruppen 0–6 år är enbart en procentenhet större (ca 4,9 procent) än gruppen 90+ år 2060.

Agendas rapport om att åldras på 2020-talet rekommenderar bland annat att man i högre grad satsar på att utveckla och tillämpa hälsofrämjande insatser, vid sidan av kliniska vårdinsatser.

Utan att bortse från eller på något sätt förringa betydelsen av kvalitetssäkrad sjukvård för de grupper som behöver dessa insatser, vill vi betona nyttan av hälsofrämjande och tidiga förebyggande insatser också bland äldre målgrupper. Ser man till exempel till barn och unga finns ett rikt utbud av service med ett hälsofrämjande fokus och vi anser att äldre målgrupper också bör få ökad tillgång till mångsidiga och välplanerade hälsofrämjande insatser och tjänster.

Forskarna vill även uppmärksamma problematiken rörande stereotypa bilder och ålderism, där våra attityder och synsätt på ålder kan påverka våra förhållningssätt till och vårt bemötande av äldre personer på ett negativt sätt. Ålderism innebär att man särbehandlas eller diskrimineras på grund av ålder och vi anser att denna typ av problematik borde lyftas fram mer i olika forum och verksamheter i vårt samhälle.

Som ett led i att stöda social delaktighet bland äldre grupper i vårt samhälle vill vi lyfta frågan om digital exkludering. Många äldre använder digitala tjänster och är därmed inkluderade i vårt moderna informationssamhälle. Det är också de äldre användargrupperna som ökar mest när det gäller att ta till sig ny teknik och digitala tjänster. Samtidigt behöver vi lyfta och på ett nyanserat sätt diskutera problematiken kring digitalt utanförskap bland en del äldre grupper.

Vi vill flagga för att seniorer bör ses och beaktas som de viktiga resurser de faktiskt är i vårt samhälle och att i dialog och samverkan med äldre grupper bättre planera för hur dessa i högre grad kan inkluderas och involveras i samhällsdebatten och -bygget. Att seniorers mångskiftande och värdefulla kunskap, kompetens och erfarenhet bättre tas till vara och får färga samhällsplanering- och styre. De positiva sociala och ekonomiska effekterna av äldres engagemang i såväl formella som informella aktiviteter och sammanhang (som frivilligarbetare, anhängvårdare mm.) bör lyftas.

Länk till rapporten: <https://www.agenda.fi/Rapport/att-aldras-pa-2020-talet-social-delaktighet-som-grund-for-ett-gott-aldrande/>

Längre arbetskarriärer (ur rapporten Alla orkar, alla vill...? A. Forsman, J. Nordmyr, 2020)

Fråga: Hur få finländarna att hållas längre i arbetslivet och trygga den nordiska välfärdsmodellen?

Motivering: Den nordiska befolkningen åldras, vilket medfört att andelen äldre personer i befolkningen ökat och andelen unga och personer i arbetsför ålder tenderar minska. Befolkningsprognoser visar på att denna trend fortsätter under kommande årtionden. Den pågående och framtida demografiska förändringen och förskjutningen av åldersstrukturen är en samhällsutveckling med implikationer för den nordiska välfärdsmodellen. Prognoser har visat att 72 procent av nordiska kommuner kommer att uppvisa en minskning i storleken på den arbetsföra andelen av befolkningen. Sverige har tidigare haft den äldsta befolkningsprofilen i Norden – Finland och Åland har dock nyligen övertagit denna ställning. Vid jämförelser av trender på kommunnivå är minskningen i storleken på den arbetsföra andelen av befolkningen tydlig i 90 procent av kommuner i Finland. Ur ett framtidsperspektiv kan det konstateras att vi beräknas se en procentuell minskning i den arbetsföra andelen av befolkningen (15–64 år) från cirka 62 procent till 57 procent fram till år 2060.

När man år 2015 frågat personer vid vilken ålder de vill gå i pension svarade finländska män i medeltal 62,2 år och finländska kvinnor 62,3 år. När personerna ombads uppskatta upp till vilken ålder de trodde att de kunde utföra sitt arbete eller ett liknande arbete var denna ålder dock något högre (i medeltal 65,3 år för män, 64,1 år för kvinnor).

Detta antyder alltså att finländarna väljer att gå i pension lite tidigare än vad de skulle behöva. Å andra sidan har tidigare europeisk forskning visat att äldre personer i arbetslivet upplever en arbetstillfredsställelse på samma nivå eller till och med högre än yngre: cirka 90 procent av den arbetsföra befolkningen inom EU-28 (15–64 år) uppvisade arbetstillfredsställelse, bland personer i åldern 65–74 år var siffran 93,3 procent bland kvinnor och 94,3 procent bland män (Eurostat, 2019). Bland européer i åldern 50–69 år som mottar pension i någon form men ändå deltar i arbetslivet har forskning visat att det primära motivet som uppgavs av ca 29 procent var icke-ekonomiska motiv såsom arbetstillfredsställelse, medan resterande motiv handlade om att uppnå en tillräcklig inkomst och/ eller skapa eller öka på framtida pensionsrättigheter. Intressant nog så rapporterades icke-ekonomiska motiv i högre grad i de nordiska länderna. I Finland uppgavs icke-ekonomiska motiv bland cirka 40 procent av studiedeltagare, följt av de ekonomiskt drivna motiven. Icke-ekonomiska motiv noterades likaså i högre grad än EU-medeltalet för Danmark (ca 80 %), Norge (ca 75 %), Sverige (ca 60 %), och Island (ca 40 %).

År 2060 har Finlands arbetskraft krympt: I framtiden kommer en mindre andel av befolkningen att vara i arbete och de som är där kommer i medeltal att vara äldre än dagens arbetstagare. Av befolkningen år 2060 kommer över en tredjedel att vara 65+, jämfört med ungefär en femtedel idag. Därför är det viktigt att vi nu fattar beslut som möjliggör att äldre hålls i arbetslivet längre, samtidigt som vi utökar arbetskraftsinvandringen till Finland.

Vi borde jobba lika länge som våra nordiska grannar: Finländarna gör de kortaste karriärerna i Norden och vi går i pension tidigare än nödvändigt. Finländaren beräknas vid 15 års ålder ha dryga 39 år framför sig i arbetslivet, jämfört med islänningarna som beräknas hållas närmare 46 år i arbetslivet. Svenskarna ligger på andra plats med beräknade 42 år i EU-medeltalet ligger på 35,9 år.

I de fall som en finländare fortsätter jobba i någon form, även om hen mottar någon typ av pensionsersättning, så gör hen det i 60 procent av fallen på grund av ekonomiska motiv. Här ligger danskarna i andra ändan, då 80 procent uppger att de hållit sig kvar i arbetslivet av andra än ekonomiska motiv. Vi bör alltså motivera finländarna att hållas längre i arbetslivet, snarare än att slussa in dem i pensionärlivet.

Länk till rapporten: <https://www.agenda.fi/Rapport/alla-orkar-alla-vill-en-rapport-om-halsoframjande-ledarskap-och-att-aldras-pa-arbetsplatsen-nu-och-i-framtiden/>

För mer information:

Ted Urho
Verksamhetsledare
Tankesmedjan Agenda

050-5447730
ted.urho@agenda.fi